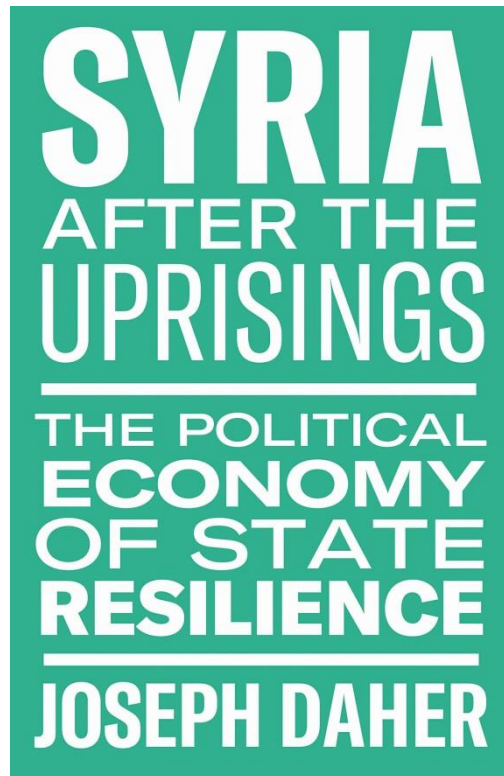

Chris Slee

Syrien efter upproren – det statliga motståndets politiska ekonomi

Recension av **Joseph Daher**, *Syria After the Uprisings: the political economy of state resilience*, Pluto Press, London 2019

Recensionen, som översatts av Björn Erik Rosin, är från *Links International Journal of Socialist Renewal* 13 januari 2020.

Bokens författare, Joseph Daher, är själv syrier som länge bevakat och analyserat utvecklingen i Mellanöstern och i synnerhet Syrien (se lästipsen allra sist nedan). I sin bok gör Daher ett slags bokslut över upproret i Syrien. / Red

Denna bok är en omfattande redogörelse för upproret mot Syriens diktator Bashar al-Assad. Joseph Daher gör där en genomgång av orsakerna till det uppror, som startade 2011 som reaktion på politiskt förtryck, korruption, ekonomisk ojämlikhet och fattigdom, samt varför det misslyckades med att störta Assad.

Boken skildrar kortfattat landets historiska bakgrund. Sedan Syrien fått självständighet från Frankrike 1946 skedde en ökning av vänsterinriktade och nationalistiska stämningar. 1963 ledde officerare som tillhörde Baath-partiet, en arab-nationalistisk organisation, en kupp och började införa vad Daher betecknar som ”populistisk” ekonomisk politik. Där ingick en jordreform och nationalisering av en del kapitalistiska företag.

1970 tog emellertid försvarsministern Hafez al-Assad makten genom en kupp. Han slog ner alla missnöjesyttringar, oavsett om de var nationalistiska, vänsterinriktade, liberala eller islamistiska. Han inledde också en långsam process att upphäva de progressiva ekonomiska reformerna och privatisera ekonomin.

Daher betecknar Assad-regimen som ”familjebaserad”, dvs att makten låg samlad i händerna på ”en familj och klicken runt den”. (Sid. xi)

Regimen hade också en religiös sida. En del affärsmän, religiösa ledare och arméofficerare som tillhörde den sunnimuslimska majoriteten tjänade också på Assad-regimen, och stödde den politiskt. De flesta alawiterna förblev fattiga.

Hafez al-Assad avled år 2000 och ersattes av sonen Bashar al-Assad. Till en början skedde en viss lindring av repressionen. Folk började organisera diskussionsforum och det förekom krav på slut på undantagstillståndet och frigivning av politiska fångar. Kurderna protesterade mot diskrimineringen och kvinnorna drev kampanjer för sina rättigheter.

Dessa rörelser skulle emellertid snabbt mötas av nya vågor av repression.

Samtidigt fördjupades den nyliberala ekonomiska politiken. Det skedde en långsam privatisering av skolor och hälsovård. Utländska investeringar och privata banker uppmuntrades. Ojämlighet, fattigdom och arbetslöshet ökade. Statliga jordbruk privatiserades och de som främst drog nytta av detta var ”en klass av företagare och investerare som stod regimen nära”. (sid. 25)

Det som pågick var en ”maffialiknande process av regimstyrd privatisering” (sid. 26) där släktingar och kompisar till Assad berikade sig. Ett exempel var Rami Makhlouf, kusin till Bashar al-Assad och Syriens rikaste man. I hans imperium ingår telekommunikationer, olja och gas, byggnation, banker, flygbolag och detaljhandel.

Missnöjet växte. Daher sammanfattar orsakerna:

”Avsaknaden av demokrati och den växande fattigdom inom stora delar av det syriska samhället i en tid av korrupktion och växande sociala klyftor lade grunden till den folkliga resningen, som då inte behövde mer än en gnista.” (sid. 37)

Den gnistan skulle händelserna i andra arabländer stå för:

”Resningarna i Tunisien, Egypten och på andra håll inspirerade stora delar av Syriens befolkning att gå ut på gatorna med liknande krav på frihet och värdighet (med andra ord, demokrati, social rättvisa och jämlikhet).” (sid. 281)

Till att börja med var rörelsen fredlig och de protesterande talade mest om demokrati och rättigheter för etniska och religiösa minoriteter.

Men denna fredliga rörelse slogs ned våldsamt. Reaktionen från de som protesterade var att de började ta till vapen och fick anslutning av desertörer från Assad-regimens armé. Det väpnade motståndet fick namnet Fria syriska armén (FSA), även om det aldrig var någon enhetlig styrka. Där fanns ett stort antal lokala väpnade grupper som agerade på egen hand.

Ställda inför Assad-regimens överlägsna militära styrka sökte de dåligt utrustade rebellerna stöd utifrån. Det fick de av Turkiet, Saudiarabien och Qatar plus privata källor i Gulfen. Men detta stöd var förbundet med vissa villkor.

De i religiöst avseende konservativa donatorerna i Gulfstaterna favoriserade grupper med en islamistisk fundamentalistisk ideologi. Daher skriver:

”Situationen inte bara stärkte salafistiska grupper i allmänhet, det fick även andra väpnade motståndsgrupper och soldater att ansluta sig till dessa fundamentalistiska brigader i hopp om att få de vapen och den ammunition som krävdes.” (sid. 67)

Detta bidrog till ”en process där upproret islamiserades”. (sid. 66)

Detta skrämde bort religiösa minoriteter och många andra grupper. Beträffande ”de olika islamistiska fundamentalisterna och jihadistiska rörelser”, skriver Daher: ”Deras religiösa

propaganda och öppna stöd för våld mot minoriteter hade skrämt bort delar av befolkningen som kände sig främmande för eller inte instämde i denna ideologi.” (sid. 146)

Alldeles i början av proteströrelsen hade personer av alla religioner deltagit, även alawiter. Men undertryckandet av de fredliga protesterna och de väpnade islamistiska gruppernas tillväxt försvårade den sortens deltagande avsevärt. Följden blev att mycket få medlemmar av minoriteter anslöt sig till den väpnade kampen: sunnimuslimerna utgjorde den övervägande majoriteten.

Assad-regimen satsade medvetet på att underblåsa religiöst våld i vissa delar av landet. Daher skriver:

”Spridningen av religiösa motsättningar var avgörande för att undergräva de tankar om enhet och samarbete som funnits i upproret. Massakrer begicks av regimvänliga miliser och/eller Shabihas (paramilitära grupper) av alawitiskt ursprung i vissa specifika områden, som riktade sig mot fattiga sunnimuslimska byar och folkliga bostadsområden i blandade regioner ...” (sid.91)

En del rebellgrupper svarade också för våld mot andra religiösa grupper:

”Islamistiska fundamentalister och jihadistiska rörelser (som IS - Islamiska staten, Jabhat al-Nusra, Ahrar al-Sham och Jaysh al-Islam) har också ägnat sig åt massakrer på andra religiösa grupper och demografiska förändringar i några regioner, om än inte på samma nivå.” (sid. 98)

Framväxten av reaktionära religiösa grupper försvagade stödet för upproret. Dessa grupper ”stötte inte bara bort många religiösa och etniska minoriteter utan också delar av den sunni-arabiska befolkningen”, skriver Daher. (sid. 112)

Det förekom åtskilliga protester mot dessa gruppers auktoritära agerande i de områden de kontrollerade. Dessa protester slogs ned och demokratiaktivister fängslades, torterades och dödades. Daher ger ett exempel från staden Douma, som kontrollerades av Jaysh al-Islam (Islams armé):

”I december 2013 kidnappades framträdande personer i proteströrelsen och för upprorets demokratiska ambitioner som Razan Zaytouneh, Wael Hamadeh, Samira Khalil och Nazem Hammadi på sin arbetsplats, Centret för dokumentation om våldet i Douma, av väpnade, maskerade män. Jaysh al-Islam ansågs allmänt ligga bakom kidnappningarna och de mord som följde.” (sid. 136)

Daher betecknar de ”reaktionära islamistiska fundamentalistiska och jihadistiska krafterna” som ”andra flygeln av kontrarevolutionen vid sidan av Assadregimen”. (sid. 13)

Kurdernas kamp

Ett annat problem var den fientliga inställning stora delar av upprorsrörelsen hyste mot kurdernas kamp.

Historiskt har det funnits en ”politisk, ekonomisk och kulturell diskriminering” av kurderna i Syrien. (sid. 151-152) Det kurdiska språket har utsatts för svåra inskränkningar. 1962 blev 120 000 kurder berövade sitt syriska medborgarskap.

Assadregimen fortsatte denna diskrimineringspolitik. De som kämpade för kurdernas rättigheter undertrycktes.

Trots detta tillät Hafez al-Assad att Abdullah Öcalan, ledaren för Kurdistans arbetarparti PKK (en grupp som kämpar för de turkiska kurdernas rättigheter), uppehöll sig i Syrien under flera år. Vid den tiden rådde konflikt mellan Syrien och Turkiet i andra frågor.

Men 1968, när relationerna mellan Syrien och Turkiet förbättrats, blev Öcalan utvisad och många PKK-anhängare fängslades.

De syriska kurder som stödde PKK bildade 2003 Demokratiska unionspartiet (PYD). I likhet

med andra kurdiska grupper utsattes de för hård repression.

De protester som 2011 började i arabiska områden i Syrien spred sig snabbt till kurdiska områden. Enligt Daher ”krävde demonstranterna frihet och vänskap mellan araber och kurder”. (sid. 151-152)

Regimen gjorde eftergifter, en del kurdiska politiska fångar frigavs och kurder som förvägrats medborgarskap fick det nu. Men protesterna försatte. Lokala samordningskommittéer bildades i kurdiska områden och samarbetade med liknande organ på andra håll i Syrien.

Men 2012 avtog det samarbetet. Daher skriver:

”Till en början välkomnade ett antal kurdiska aktivister och kommittéer bildandet av FSA. De skulle emellertid alltmer hamna på kollisionskurs med den på grund av den hjälp utifrån och den sponsring en del grupper inom FSA fick av främmande makter, framför allt Turkiet och dess ökande religiöst extremistiska verksamhet och fientliga inställning till kurdernas politiska krav och symboler. Vidare förekom kritik mot att många arabiska aktivister i hemlighet antingen hade stött eller deltagit i anti-kurdisk retorik sedan upproret startade ... Som en kurdisk aktivist från Aleppo uttryckte det, när de upptäckte att arabiska revolutionärer behandlade dem på samma sätt som regimen, förde det dem närmare PYD.” (sid. 153)

PYD hade under någon tid varit skeptisk mot upprorsrörelsen på grund av dess kopplingar till Turkiet och det växande inflytandet för islamistisk fundamentalism.

I oktober 2011 bildades Syriens nationella råd (SNC) i Istanbul som paraplyorganisation för oppositionen. Kurdiska nationella kongressen (KNC), en allians av kurdiska grupper i Syrien (där inte PYD ingick) förde diskussioner med SNC om möjligheterna att enas. SNC avvisade emellertid KNC:s krav på att kurderna skulle erkännas som en nation i Syrien och att Syrien efter Assad skulle bli federalt. ”Det ledde till att KNC drog sig tillbaka från samtalen med SNC och därefter anklagade man Turkiet för överdrivet inflytande över SNC:s politik”, skriver Daher. (sid. 159)

Detta visade att PYD:s skepsis mot SNC varit befogad och ledde till ökat stöd för PYD.

PYD och självstyret i Rojava

I juli 2012 tog PYD kontrollen över tre kurddominerade områden i norra Syrien, kända under namnet Rojava. Assads trupper drog sig undan, förutom några enheter i två städer.

Daher gör gällande att regimen tillbakadragande ”förmodligen var resultatet av en hemlig överenskommelse med PYD”. (sid. 161)

Men i själva verket orsakades tillbakadragandet av folkligt tryck. PYD hade mobiliserat invånarna för att kräva att Assads armé skulle dras tillbaka och folkmassor, understödda av väpnade enheter, omringade armébaserna. (Detta finns belagt i boken *Revolution in Rojava* av Michael Knapp, Anja Flach och Ercan Ayboga)

PYD betecknade sig själv som en ”tredje strömning”, som skilde sig både från Assad-regimen och den chauvinistiska och islamistiska oppositionen. Man upprättade väpnade styrkor, YPG (Folkets skyddsenheter) och YPJ (Kvinnornas skyddsenheter) till försvar av Rojava mot alla attacker.

De närmaste åren var YPG/YPJ inblandade i en del väpnade sammanstötningar med regimen, men konflikterna var betydligt allvarligare med en del upprorsgrupper.

Å andra sidan förekom samarbete mellan YPG/YPJ och en del grupper inom FSA i kampen mot IS. Detta ledde till att Syriens demokratiska styrkor (SDF) bildades 2015.

När PYD tagit kontroll över Rojava attackerades kurdiska städer av reaktionära rebellgrupper.

Detta ledde till att många kurder som tidigare varit kritiska mot PYD började samarbeta med dem för att slå tillbaka dessa attacker.

Daher citerar den kurdiska aktivisten Shiyar Youssef:

”Också de som var mest kritiska till PYD började betrakta dem som ’det mindre onda av två onda’ sedan FSA och islamistiska och jihadistiska styrkor angripit områden med kurdisk befolkning. Jag känner många kurdiska aktivister i Qamishli, Amuda och andra ställen som tidigare anordnat demonstrationer och skrivit artiklar mot PYD, men som nu plötsligt anslutit sig som frivilliga i YPG för att slåss mot islamisterna, för om dessa segrade skulle de införa ett styre och värderingar som är helt främmande för lokalbefolkningen. (sid. 162-163)

Daher medger att det gjorts framsteg i Rojava under PYD:s ledning, i synnerhet vad gäller kvinnornas frigörelse:

”PYD-styrda områden hyllades för att kvinnorna där drogs in i och engagerade sig på alla samhällsområden, inklusive den väpnade kampen, att lagar och institutioner blev sekulära och att, i viss utsträckning, olika etniska och religiösa minoriteter integrerades.” (sid. 186)

Men han hävdar att PYD utövade repression mot oppositionella. Han skriver om ”PYD:s auktoritära metoder mot rivaliserande kurdiska politiska aktörer och aktivister från andra samhällen”. (sid. 186)

Det är riktigt att PYD emellanåt ägnat sig åt repressiva åtgärder mot oppositionspartier, men detta är bara vad som är att vänta i ett samhälle som befinner sig i krig och under belägring. Turkietstödta grupper inledde attacker omedelbart efter revolutionen i Rojava. Turkiet införde en ekonomisk blockad mot Rojava, precis som en del reaktionära rebellgrupper. (sid. 167) Kurdistans regionala regering (KRG), den regering som styr den kurdiska regionen i Irak, som hade nära ekonomiska och politiska band till Turkiet har också tidvis stängt gränsen till Rojava och stoppat leveranser.

De repressiva åtgärder som administrationen i Rojava vidtagit mot vissa oppositionsgrupper (framför allt de som var lierade med KRG) kan liknas vid repressionen i Ryssland efter revolutionen 1917 och på Kuba efter revolutionen 1959. Ett belägrat samhälle är knappast någon modell vad gäller demokrati.

Att repressiva åtgärder var en reaktion på trycket från en fientlig omgivning, snarare än ett tecken på någon vilja att upprätta en diktatur, framgår av de steg mot demokrati som tagits när trycket lättat något. I slutet av 2017, sedan IS drivits bort från större delen av nordöstra Syrien, hölls val till lokala församlingar.

Första omgången av valet, av ledare för lokala kommuner, hölls i september. Andra omgången, av representanter till församlingar i städer, byar och på regional nivå, ägde rum i december.

Daher uppger att i andra omgången ”deltog 21 partier som representerade kurder, araber, kristna och assyrier från Rojava med över 12 000 kandidater”. (sid. 188)

Han skriver emellertid också att ”tredje och sista omgången [av valen] var planerade till januari 2018 men sköts upp och har fortfarande inte ägt rum”. (sid. 180) Han nämner dock inte orsaken till uppskovet: Turkiet förberedde en invasion av Afrin, vilket skedde i januari 2018. (Daher nämner invasionen på andra ställen i sin bok, men kopplar den inte till att valet sköts upp).

Att tredje omgången av valet inte kunde äga rum på grund av den förestående turkiska invasionen är ett exempel på hur demokratin inskränks av objektiva förhållanden.

Utländsk inblandning

Olika utländska makter har intervenerat i det syriska inbördeskriget. Ryssland, Iran och libanesiska Hizbollah ingrep till stöd för Assad-regimen. Turkiet och Gulfstaterna stödde rebellerna, men satsade på de mest reaktionära av dem.

USA gav visst stöd till rebellgrupper, men ville inte se regimen störtas. I stället var man ute efter att Assad skulle ersättas av andra inom den styrande eliten. Daher sammanfattar USA:s politik på följande sätt:

”Regimen måste bli kvar med enbart mindre förändringar och samarbete med oppositionella krafter med band till Väst, Turkiet och Gulfmonarkierna ...” (sid. 210)

Men även denna begränsade målsättning övergavs snart. Efter att IS erövrat stora områden i Syrien och Irak, bl a staden Mosul, inriktade sig USA på att bekämpa dem. Detta ledde till en allians med SDF, som också stred mot IS. USA har emellertid aldrig stött de politiska målen för revolutionen i Rojava.

Även Turkiet övergav tanken på att störta Assad, men av ett annat skäl. Turkiet var motståndare till revolutionen i Rojava (som börjat sprida sig utanför Rojava) och oroade sig för SDF:s växande styrka. I augusti 2016 gick turkiska trupper in i norra Syrien vid Jarablus för att hindra SDF från att tränga fram ytterligare och i januari 2018 invaderade man Afrin. I oktober 2019 (för sent för att behandlas i denna bok) invaderade man nordöstra Syrien. De turkiska trupperna åtföljdes av tidigare rebelsoldater.

Framtiden

Daher skriver:

”Trots att kriget inte är över och en del områden i början av 2019 befann sig utanför regimen kontroll hade regimen fortbestånd och överlevnad nästan uppnåtts, trots att den var kraftigt försvagad och präglades av stora inre motsättningar.” (sid. ix)

Assad ser ut att ha vunnit kriget, av två skäl: stödet från Ryssland, Iran och Hizbollah och bristerna på rebelsidan, i synnerhet den chauvinism och den religiösa trångsynthet som skrämt bort etniska och religiösa minoriteter.

Daher skriver att ”det som orsakade upproren finns fortfarande kvar” och ”nya utbrott av folklig vrede är att vänta”. (sid. 294) Problemet, som han ser det, är också nu avsaknaden av en ”livskraftig, organiserad opposition”.

Lästips – Joseph Daher på marxistarkivet

Om Syrien:

[Tre års revolt i Syrien ... en väg till frihet](#) (2014)

[Kobane, den kurdiska frågan och den syriska revolutionen, ett gemensamt öde](#) (2014)

[Sekularister, sekularism och det syriska upproret](#) (2018)

[”Mer stambaserat, mer sekteristiskt inriktat, mer kompiskapitalistiskt än någonsin”](#) (2019)

Om Irak:

[Sadr, sekterismen och ett folkligt alternativ](#) (2018)